

מבשר טוב

סעודה ג' פרשת וילך - שבת תשובה

תשפ"ג

מאמר "שובה ישראל - עד ד' אלקיך"

הדרכה הלכה למעשה ענין תשובה עילאה וענין התפילה באופן הראוי והשוה לכל נפש ושעל ידי זה נזכה שתתקבל תשובתינו ותפילותינו לפניו יתברך

א

בפסוק "וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וד' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה"

ויש לבאר וכבר נעמדו על כך מפרשי התורה מהו הכוונה "וילך משה" שלהיכן הלך הרי כל העת היה עם בני ישראל והיה לו לכתוב ויאמר משה אל כל ישראל כו' ומהו הכוונה וילך משה.

ובמה שאמר בן מאה ועשרים שנה אנכי היום פירש רש"י ז"ל: "היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי ביום זה אמות" ע"כ, ויש לבאר מה רצה ללמד משה רבינו ע"ה באומרו בן מאה ועשרים שנה אנכי היום והיינו שביום זה נולד וביום זה יסתלק ומה כוונתו בזה לבני ישראל.

והנה שבת זו נקראת שבת שובה שהיא אחד מעשרת ימי התשובה הקדושים וקורים בו את ההפטרה "שובה ישראל עד ה' אלקיך", ומשמע ששייך ענין מיוחד של תשובה בשבת זו שנקראת שבת שובה.

וכבר נתקשו בספרים הקדושים שהרי לכאורה כל ענין השבת וענין התשובה נראה כתירתי דסתרי שהרי התשובה באה עם צער וחרטה שהוא קרוב לעצבות ואילו בשבת קודש צריך שיהא בעונג ושמחה וקראת לשבת עונג וא"כ כיצד שייך לחבר שיהא דוקא בשבת בתשובה עד כדי כך שנקראת "שבת שובה".

ואמנם בזמן סעודה שלישית ורעוא דרעוין מבואר בספרים הקדושים שהוא זמן תשובה לכל ואיתא בסה"ק פרי צדיק [פר' מסעי] שזמן רעוא דרעוין הוא מכפר אפילו על גילוי עריות ועל עוונות שאין עליהם תשובה וזל"ק: "לבר נטלין ולא עאלין הני כלבין דחציפין. בזוהר הקדוש ועל דא תנינן, הנבעלת לנכרי קשורה בו ככלב, מה כלבא תקיפא ברוחא חציפא, אוף הכא דינא בדינא תקיפא חציפא. ובגמרא יש לשון זה על הבועל ארמית שקשורה בו ככלב כו' ואמר בזוהר הקדוש: 'ועלייהו אתקרי והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה' וזה כלבין דחציפין. והיינו דיצר הרע של זנות כו' והוא דינא בדינא תקיפא חציפא. ובסעודה ג' דשבת שאז הוא רעוא דרעוין ולית זעפין, אז הזמן מסוגל לתיקון אף לפגם זה" עכ"ל"ק.

ואולם על כל השבת כולה לכאורה אינו שייך כלל ענין תשובה שהרי כמו שנתבאר השבת התשובה היא בעצבות וחרטה וצער על עבירותיו ופגמיו ואילו השבת היא כולה עונג ושמחה וא"כ צריך ביאור יסוד ענין שבת שובה.

ב

ונראה ביאור הדברים בזה דבאמת בני ישראל בדור המדבר היו סבורים שמשה רבינו ע"ה לא יהא מת במיתה כבני אדם שהרי היו כמה שזכו שנכנסו בחייהם לגן עדן וכדאיתא בילקוט שמעוני [יחזקאל כח]: "תשעה נכנסו בחיים לגן עדן, חנוך, אליהו ז"ל, ומשיח, ואליעזר, ועבד מלך הכושי, וחירם מלך צור, ויעבץ בן בנו של ר' יהודה הנשיא, וסרח בת אשר, ובתיה בת פרעה, ויש אומרים הוצא חירם והכנס תחתיו ר' יהושע בן לוי" ע"כ.

ומעתה סברו בני ישראל שבודאי דמשה רעיא מהימנא שהיה מובחר המין האנושי והגיע להדרגות הגבוהות ביותר שיכול ילוד אישה להגיע ונראה לומר שאף יותר מהאבות הקדושים הגם שהג' אבות הקדושים הם הגיעו לדרגות הנוראים ביותר שהם עד סוף כל הדורות, אמנם נראה דדרגתו של משה רבינו ע"ה היתה יותר גבוהה וזאת משום שהאבות הקדושים קיימו כל התורה עד שלא ניתנה ואילו משה רבינו ע"ה הוריד התורה לבני ישראל וקיימה אחר שניתנה וכן הנהיג את כל עדת בני ישראל במסירות נפש עילאית במשך כל הארבעים שנה והנהיג אותם בסבלנות אין קץ ומסר נפשו עליהם בכל עת, וכן משמע מדברי הרמב"ם [הל' תשובה פ"ה ה"ב]: "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו ע"ה", ומשמע מדבריו שאכן משה רבינו ע"ה היה בדרגה הגבוהה ביותר ששייך שילוד אשה יגיע אליו.

ומעתה סברו בני ישראל דמאחר דכל כך גבוהה מדרגת משה איש האלקים א"כ סברו בודאי שיהא אף הוא מאלו שלא מתו במיתה טבעית כלל אלא שיהא נכנס עמם לארץ ישראל ובהגיע זמנו לעלות יעלה בחיים השמימה וכמו שכבר עלה בארבעים יום שהיה בשמי השמים כמו כן בהגיע עתו יהא מהעולים בחייו לשמים ולא יהא טועם טעם מיתה כלל וכלל.

ועל כן בא משה ואמר להם לא כן הוא הדבר אלא בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ולא אוכל עוד לצאת ולבוא ופירש"י היום מלאו ימי ושנותי והיינו שביאר להם שהוא הולך למות והולך ליפטר מן העולם, ואף שבודאי היה שייך שיהא עולה בחיים לגן עדן כמו צדיקים יחידים אחרים כמו שנתבאר אך משה רבינו רעיא מהימנא היה לו ענין מיוחד לטובת ישראל שיהא מת כשאר בני אדם.

ג

והענין בזה היה משום שמשה רבינו ע"ה רצה שתהא נשמתו נכנסת בתוך בני ישראל שיהא קיים אצלם כח משה רעיא מהימנא עד סוף כל הדורות וכדאיתא בזוהר הקדוש [תיקונים דף קיד]: "איתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא" וכדאיתא בגמרא שבת [קא]: "משה שפיר קאמרת", והיינו משום שכחו של משה רבינו עליו השלום נמצא בכל הדורות ואצל כל חכם וחכם.

וזהו משום שמשה רבינו עליו השלום ידע שבני ישראל יעברו הרבה קשיים במשך הדורות וכמו שבעצמו אמר להם "כי ידעתי אשר תשחיתון אחרי מותי כו'" והיינו שיעברו נסיונות קשים ועל כן ידע שהם יהיו צריכים את כחו של משה רבינו בכל הדורות וכמו שהוא בעצמו עבר עם בני ישראל והחזיקו מעמד בכל המצבים והאופנים, על כן רצה להיכנס בתוך כל נפש מישראל למען יוכלו לעמוד בכל הנסיונות וכל מה שיעבור עליהם במשך כל הדורות וזהו הענין שרצה למות דוקא כדי שיהא אח"כ נכנס ונכלל בתוך כל בני ישראל.

וזהו ביאור הכתוב "וילך משה" היינו שהלך ונכנס לתוך כל אחד ואחד מבני ישראל ומעתה כל אחד יהא יכול להחזיק מעמד ואף אם יפלו לחטאים ועוונות יוכלו לשוב בתשובה שלימה וכמו שמצינו שהזהיר בפרשיות אלו את בני ישראל על התשובה והבטיח להם שלא תשכח מפיו זרעו והם ישובו בתשובה שלימה לפני השי"ת וכל זה מכחו של משה רעיא מהימנא שנשאר לעד אצל כל אחד ואחד מבני ישראל בפרט ובכלל, וכמו שכוחם של האבות הקדושים נשאר בבני ישראל עד סוף כל הדורות כמו שידוע מדברי הבעש"ט הקדוש על הגמרא אין קורין אבות אלא לשלשה היינו שכחם עד סוף כל הדורות כמו כן ממש הוא ענין משה רבינו ע"ה שניצוץ של משה נמצא ונשאר לעולם ועד אצל כל אחד ואחד מבני ישראל עד סוף כל הדורות.

ד

והנה ידוע מספרים הקדושים ומזוהר הקדוש בענין תשובה שישנם ב' בחינות של תשובה ישנה תשובה עילאה וישנה תשובה תתאה, ובספרים הקדושים האריכו בענין זה בחילוק בין ב' מיני התשובות בעניינים

עמוקים, ויעויין בסה"ק ספר התניא [אגרת התשובה פ"י] שהאריך בביאור ענין תשובה עילאה ותשובה תתאה.

ואא"ז בסה"ק תולדות אדם [פר' ויגש] מבאר בפשיטות ענין התשובה בשבת קודש ואת ב' מיני התשובות תשובה עילאה ותשובה תתאה, וכתב שם בשם אביו הקדוש אא"ז הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זצוקלה"ה שבחינת התשובה עילאה שייך שיהא אף בלא עצבות כלל, וזל"ק: "ועתה אל תעצבו. כי הנה יש תשובה עילאה, ותשובה תתאה. ופירוש תשובה עילאה ותתאה נמצא בהרבה ספרים הקדושים. אך נראה לי, כי תשובה תתאה, היינו: סור מרע, היינו: שישוב על כל חטאיו. ותשובה עילאה, היינו: עשה טוב, שאף במעשיו הטובים ובמצוות שעשה, ידקדק בהם אם עשאו בדחילו ורחימו בלתי לה' לבדו. כמו שפירש הרבי הקדוש מהו' יעקב יצחק מלובלין זלה"ה נבג"מ פירוש הגמרא (עירובין יג.): יפשפש במעשיו וימשמש במעשיו, יפשפש במעשיו, היינו: סור מרע, שיפשפש במעשיו הרעים. וימשמש, היינו: שימשמש את מצותיו, אם המה נעשו בטוב. ושמעתי מפי כבוד אאמו"ר ז"ל, שתשובה תתאה אי אפשר להיות בלי עצבות, אך תשובה עילאה תוכל להיות בשמחה וחדוה" עכל"ק.

ומבואר מדבריו הקדושים שענין תשובה תתאה הוא על מה שצריך לשוב מעבירות ועניינים רעים שיש בידו, וענין תשובה עילאה היא על עשה טוב היינו לתקן המצוות ומעשים טובים שעשה שיהיו מתוקנים בשלימות ולהסיר מהם כל הנגיעות והפניות וזהו ענין תשובה עילאה.

ומדבריו הקדושים למדנו שאף שבשבת קודש הוא זמן שמחה ועונג מכל מקום על ידי תשובה עילאה שהיא אינה על ידי עצבות כמו שביאר אזי זאת היא התשובה המסוגלת בשבת קודש שהיא תשובה עילאה שיתקן ויהרהר בתשובה על מעשיו הטובים שלא נעשו בשלימות ובכוונה הראויה ויחזור בתשובה שלימה על כך וזהו תשובה עילאה שאפשר לעשותה בשמחה.

ה

ונראה לבאר עוד דרך וביתר פשטות שיהא שוה לכל נפש הלכה למעשה כיצד האופן של התשובה והתפילה של איש ישראל בימים קדושים אלו והוא דהנה הא ודאי דיסוד ענין התשובה הוא שיהא האדם מתקרב אל הבורא יתברך וישוב אליו, וכמו שכתב הרמב"ם [הל' תשובה פ"ה ה"ו] שהתשובה מקרבת את הרחוקים וזל"ל: "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה' ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק התשובה מקרבת את הרחוקים אמר היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד כו" ע"כ, וכבר הארכנו בזה במקום אחר בגודל מעלת וכח התשובה אצל כל אחד ואחד מבני ישראל, ועל כל פנים יסוד התשובה היא להחזיר את איש ישראל שיהא מתקרב אליו יתברך, וזאת היא עיקר תכלית ועבודת התשובה.

ובזה נראה לבאר דהדרגה של תשובה עילאה היינו שהאדם השב בתשובה הוא בעבור השי"ת היינו שכל כוונתו אינו אלא בעבור כבוד שמו יתברך שהרי בכל חטא שהאדם עובר ח"ו הרי זה מצער את השי"ת וביותר גורם כאב לשכינה הקדושה כאשר איש ישראל הוא בבחינת רחוק ומתועב מהשי"ת וזה גורם צער גדול לשכינה הקדושה.

ועוד שכאשר האדם חוטא ח"ו הרי הוא גורם שיבואו עליו כל מיני ייסורים ועגמת נפש חלילה, והרי ידוע דברי הגמרא בסנהדרין שכאר סובל איש ישראל הרי הקב"ה מצטער ביותר וכדאיתא שם [מו.]: "אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי" ע"כ, ומזה רואים עד כמה גדול צער השכינה בכת עת שישראל הם בצער ובכל צרתם לו צר.

ומעתה האיש הנלבב הבא לעשות תשובה עילאה היינו כאשר כל כוונתו וכל צערו הוא בעבור צער השכינה הקדושה הסובלת נוראות בעדנו ובעד קהל ישראל והחטאים והעוונות והייסורים הם גורמים לאבינו שבשמים צער נורא, וזהו כל כוונתו להקל מצער השכינה ולהקל מעליו כביכול את סבלו הגדול, ועל ידי שעושה תשובה ומטהר נפשו הרי גורם בזה נחת גדול להשי"ת וגורם לו שמחה גדולה.

[ואכן שמחה גדולה יש לו להקב"ה כאשר בני ישראל הם מתנקים מעוונותיהם וכדאיתא בתנא דבי אליהו [רבה פ"א]: "ד"א ימים יוצרו ולא אחד בהם זה יום הכפורים לישראל לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנתנו באהבה רבה לישראל משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיו עבדיו ובני ביתו מוציאים את הזבלים ומשליכין אותו כנגד פתח בית המלך וכשהמלך יוצא ורואה את הזבלים הוא שמח שמחה גדולה. לכך

נדמה יום הכפורים שנתנו הקב"ה באהבה רבה ובשמחה. ולא זו בלבד אלא בשעה שהוא מוחל לעונותיהן של ישראל אין מתעצב בלבבו אלא שמח שמחה גדולה לכך נאמר כה אמר ה' אלהים להרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות וגו' (יחזקאל לו) באו ושמחו שמחה גדולה שאני מוחל להם לעונותיהם של ישראל" ע"כ.]

ומעתה כאשר זוכה האדם שכל כוונתו הוא בעבור להקל מצער השכינה ובעבור כבוד שמו יתברך וזהו כוונת תשובתו הרי זו היא תשובה עילאה, וזוהי התשובה המקובלת ביותר לפניו יתברך, ובזה זוכה לשמח את השכינה ובזה נעשה מקורב ביותר להשי"ת וזהו כוונת הרמב"ם שנעשה אהוב ונחמד וידיד היינו שהוא מקורב ביותר להשי"ת על ידי התשובה שהיא כמו שנתבאר התשובה עילאה, וזהו התשובה המעולה ביותר, וזהו שובה ישראל עד ד' אלקיך היינו שדוקא בישראל שייך דרגה זו של תשובה עד ה' אלקיך שהוא בעבור כבודו יתברך שמו.

1

אולם מאידך גיסא ישנה בחינת תשובה תתאה מאד שהיא דרגה נמוכה ביותר ואינה תשובה מקובלת והיא כאשר אין האדם שם על ליבו כלל בעבור כבוד שמו יתברך ואינו אלא כי אם מחמת שהוא חושש לענשים וייסורים לבל יבואו אליו מחמת גודל חטאו וחלאת עוונותיו וממילא בא לשוב בתשובה רק בעבור עצמו בלבד כדי שימחלו לו עוונותיו וממילא ינצל מעונש, ונמצא אינו דורש אלא את כבוד עצמו בלבד ולא יותר וכל כוונתו שרוצה לצאת ממצבו השפל וזהו תשובה נמוכה מאד מחמת שאין כוונתו לשמים כלל ואינו אלא בעבור תועלתו העצמית שרוצה לינצל מכל מיני עונשים וייסורים או מדינה של גיהנם ח"ו וכל כוונתו אינו אלא בעבור עצמו בלבד.

והנה תשובה כזו אינו מתקבלת אצל השי"ת כלל וכלל ואינה מקרבת את האדם אל הבורא יתברך מאחר שאין ברצונו כלל לשוב ולהתקרב אליו יתברך וכל מגמתו אינו אלא להציל את עצמו ואת עורו וזהו תשובה התתאה ביותר.

ואמנם באמת אף תשובה שהיא בדרגה נמוכה כל כך אף שאינה מתקבלת לרצון לפני השי"ת מכל מקום עדיין יש בה כח כתרס מפני הפורענות מאחר שמכל מקום הביע חרטה על מעשיו ואף שאינה מתקבלת כתשובה לפניו יתברך מכל מקום יכולה שתועיל לו לשעה לינצל מן הייסורים.

וראיה לדבר דהנה איתא במדרש תנחומא [האזינו פ"ד] שאין מועיל תשובה אלא לישראל ולא לעכו"ם וז"ל: "ובזמן שישאל עושי תשובה מצוי להם שנאמר (דברים ד) ובקשתם משם את ה' אלהיך וכתוב (במדבר ו) ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר (דברים י) אשר לא ישא פנים עושה תשובה נושא לו פנים יכול לכל ת"ל אליך ולא לאומה מעכו"ם שנאמר (ירמיה ד) כבסי מרעה לבך ירושלים למען תושעי אם עשו תשובה ואם לאו כי אם תכבסי בנתר" ע"כ.

ואמנם תמהו על כך שהרי מצינו באנשי נינוה שנגזר עליהם ליהפך ומאחר שבא אצלם יונה הנביא חזרו בתשובה ושב הקב"ה מאפו וניחם על הרעה והרי נמצא ששייך תשובה אף בעכו"ם.

אולם הביאור בזה הוא שבדאי שבעיקר תשובה אינו שייך כי אם בישראל והיינו שיש בכוונתם לחזור ולשוב אל השי"ת על ידי תשובה אמיתית שמתקרבים אליו וכמו שנתבאר אך בעכו"ם אינו שייך כלל תשובה כזו, ומה ששייך אצלם תשובה אינו אלא תריס בפני הפורענות וזהו מה שמצינו אצל אנשי נינוה שאף שעשו תשובה גדולה וצמו והתענו כל זה לא היה אלא בעבור שינצלו מן העונש והועיל להם על כל פנים כתרס לינצל מן העונשים שהיו ראויים להם אך אינו תשובה אמיתית ושלמה לפניו יתברך.

ונמצא דאצל אומות העולם אין שייך כלל ענין השייכות להשי"ת ואף תשובתם אינה כי אם להינצל מענשים וכדומה והכל לצורך ולתועלת עצמם, ונראה דאף מה שאיתא ברמב"ם [הל' תשובה פ"ג ה"ה] שחסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא וז"ל "שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ ארץ זו משל כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא וכן חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא" עכ"ל.

מכל מקום אין הכוונה שהעולם הבא של חסידי אומות העולם יהא כמו של ישראל, אין הדבר כן אלא הכוונה שיהא להם טוב בעולם הגמול אך לא שיהא להם שייכות לצדיקים שיושבים ונהנים מזיו השכינה שהוא שייכות וקרבה להשי"ת שזה אינו שייך כלל אצל הגויים וכמו שנתבאר, ומחמת כן אף אם ישנו ענין קטן של תשובה כתרס בפני הפורענות אין בזה כלל שייכות לקרבת השי"ת וכמו שנתבאר.

וכמו כן כתב אאמו"ר בסה"ק חלקת יהושע שוידוי מועיל אפילו באופן שאינו הגון וכדמצינו אצל בלעם שהיה רשע ערום וכאשר בא המלאך כנגדו וחרבו שלופה בידו מיד אמר חטאתי משום שידע שכאשר מתוודה על חטאו אינו יכול ליגע בו לרעה כדאיתא במדרש ועל כן אמר חטאתי ולא היה כוונתו באמת לשוב ואעפ"כ הועיל לו לשעה.

ומזה מוכח שאפילו תשובה שהיא בדרגה נמוכה כל כך שאין כוונתו אלא להינצל מעונש עדיין מועיל הוא אפילו אצל עכו"ם ובדאי אצל איש ישראל שלא גרע מאיש נכרי ובדאי מועיל לו במקצת על כל פנים כתריס בפני הפורענות, אולם כל זה אינו תשובה אמיתית ואינו נעשה מקורב על ידי זה להשי"ת ואינו נעשה כבריה חדשה כי כל כוונתו אינה אלא בעבור טובת עצמו בלבד.

ז

ונתבאר על כל פנים החילוק בין תשובה עילאה שהיא תשובה המעולה ביותר שכל כולו בעבור כבוד השי"ת בלבד וכל כוונתו אינו אלא לשמים וזהו דרגה גבוהה ביותר, ואולם מאידך גיסא ישנה ח"ו תשובה תתאה ביותר שכל כוונתו אינו בעבור עצמו בלבד ורוצה לעזור לעצמו על ידי שיעשה תשובה מחטאיו וממילא לא יבואו עליו ייסורים וכדומה ואין כוונתו לשמים כלל.

ואולם מהי הדרך אשר יבחר בה האדם שעדיין אינו בדרגה גבוהה כל כך שיהא כל כוונתו רק בעבור כבוד השי"ת ולהקל מצער השכינה, ואולם מאידך גיסא אינו רוצה ליכנס ח"ו בגדר של תשובה כל כך תתאה שאינו אלא בעבור עצמו בלבד שזוהי תשובה שאינה מקובלת כלל לפניו יתברך רח"ל וכמו שנתבאר.

על כן העצה היעוצה והדרך אשר ילכו בה למעשה באופן ששוה לכל נפש היא שאף האיש שאינו בדרגה הגבוהה ביותר ילך בדרך התשובה האמצעית והיינו שיהא כוונתו גם בעבור השי"ת ויחשוב בליבו את גודל צער אביו שבשמים ממעשיו הרעים והמגונים וידמה בנפשו את גודל צער השכינה הסובלת בעבורו, וישים אל ליבו עבור כנסת ישראל בכללות ולא יחשוב רק על עצמו בלבד אלא ישוב בכדי להקל מהשי"ת את סבלותיו שהרי כמו שנתבאר שעל ידי העוונות באים ח"ו בעולם כל מיני ייסורים ועגמת נפש גדולים והשי"ת נמצא בצער נורא ואיום וצריך האדם להתעורר בזה לרחם עבור השי"ת כביכול הסובל בסבלות ישראל ונמצא שאף שיש לו כוונה בעבור עצמו שיהא לו שנה טובה וינצל מכל הייסורים מכל מקום הוא ג"כ מכוין בעבור כבוד השי"ת ובעבור אחרים ג"כ מבני ישראל וכן על כל כלל בני ישראל בכללות ומצפה לישועתן של ישראל.

וכאשר ישתדל האדם לשים מגמתו על כל פנים גם עבור צער השכינה וצער כנסת ישראל וזאת תהיה כוונתו בתשובה אזי יש לו שייכות גדולה לענין תשובה עילאה ויזכה בודאי שיקבל השי"ת את תשובתו באהבה ושמחה ויהא נכלל במה שכתב הרמב"ם שמעתה נעשה אהוב ונחמד קרוב וידיד ויזכה לבחינת תשובה עילאה כרצון השי"ת.

ח

והנה כמו שנתאר הג' דרגות שישנם בתשובה כמו כן בענין התפילה ג"כ ישנם אותם הבחינות דהנה ישנם צדיקים אשר כל מגמתם בתפילתם אינו אלא עבור כבוד השי"ת לבד ועל צער השכינה כל כוונתם ואלו התפילות הם תפילות המעולות ביותר והם לנחת רוח גדול לפניו כאשר כל כוונת תפילות אלו הצדיקים אינם בעבור עצמם כלל ואינם כי אם מוסרים נפשם ורצונם לאביהם שבשמים בלבד.

ואיתא בנועם אלימלך [פרשת שמות] שאילו זכו ישראל שיהיו תפילותיהם בעבור השי"ת בלבד כבר היו נגאלים וזל"ק: "וישב משה אל ה' כו' ומאז באתי לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת לכאורה הצל לא הצלת הוא כפל לשון כיון שאמר הרע לעם הזה ממילא לא הציל אותם ונראה כך פירושו דהנה אנחנו בגלות המר הזה אשר בצרותינו לו צר וגלה השכינה עמנו אין לנו לדאוג ולהתאונן אלא על גלות השכינה ולא לחשוב כלל על צרותינו כי אם על צער וגלות השכינה ואלו היה מגמותינו וצערנו רק על צער השכינה ולא על צערנו בודאי היינו נגאלים מיד אך כי בשר אנחנו ובלתי אפשר לסבול לנו צרותינו ומכאובינו לכן ארכו לנו הימים בעונינו הרבים בגלות המר מחמת שאנו משתתפים צערנו עם צער השכינה ואני חוששים על צערנו ואלו היה צדיק אחד כנ"ל. היה מציל את כל העולם כולו מן הגלות" עכ"ל.

ואמנם יש לבאר בדברי קדשו שכתב שאין צדיק אחד שמתפלל כל כולו עבור השי"ת ויש לתמוה שהרי ידוע רצון הצדיקים האמיתיים למסור עצמם וגופם ונשמתם בעבור השי"ת וא"כ בודאי כל מגמתם ורצונם אינו

אלא בעבור כבוד שמו יתברך וא"כ מהו שכתב דאפילו צדיק אחד אין שיהא כל כוונתו ממש רק בעבור כבודו יתברך.

אמנם נראה ביאור דבריו הקדושים שאף שבאמת כוונת הצדיקים הגדולים בתפילתם הוא אך ורק בעבור כבוד שמו הגדול, אולם מאחר שהם מקושרים אליהם והם נלוים אליהם וכן כל איש ישראל שיש לו צער וכדומה הרי הוא מכאיב מאד אצל הצדיקים ומונחים כאבן על ליבם והרי הצדיק ברוב רחמנותו וטוב ליבו הרי הוא לוקח על ליבו ונושא את סבלם ומכאובם.

וכאשר בא הצדיק להתפלל הרי אף שבודאי כוונתו כל כולו בעבור כבוד השי"ת וצער השכינה אך עדיין בבחינה של תת הכרה כואב לו צערם של ישראל ואף בלא ידיעתו וכדבריו הקדושים של בעל הנועם אלימלך בפר' וירא שכתב על ענין שרה אמנו שד' אמר למה זה צחקה שרה והיא אמרה לא צחקתי וביאר הרה"ק זי"ע זול"ק: "ותכחש שרה כו' הדקדוקים מפוסמים איך עולה על דעת ששרה אמנו תצחק ח"ו על דבר ה'. ונוסף לזה איך עולה על דעת שתכחש שרה נגד ה'. אך הענין היא לאדם שצריך להסתכל על עצמו תמיד בכל מעשיו ותנועותיו בלי הפסק ואז כאשר יתמיד בהסתכלותו על עצמו יראו עיניו גם אם הוא צדיק גמור דלפעמים יעבור על מחשבתו איזה מחשבה לא טובה כמו עוף הפורח ברגע אחד כן המחשבה הזאת פורחת ועוברת על המחשבת הצדיק אך הצדיק דוחה ומרחק את המחשבה הזאת ואינו רוצה בה חלילה" עכ"ל.

הרי ששייך אף בצדיקים הגדולים כשרה אמנו ע"ה בחינת מחשבה זו שאינה יודעת כלל ממנה וזהו בבחינה של "תת הכרה" שהיא קיימת בלא משים וכמו כן אצל הצדיקים הגדולים אשר כל כוונתם היא להשי"ת אמנם עדיין שייך בתת הכרה מחמת שכל כך קשורים ודואגים הם לבני ישראל אזי יש בתת הכרה שלהם מחשבה לטובת בני ישראל וכמו שנתבאר וזהו כוונת דבריו הקדושים של הנועם אלימלך זי"ע"א שאם היה צדיק אחד שכל מחשבתו רק בצער השכינה ולא היה עולה כלל שאר העניינים אף בתת הכרה היתה באה הגאולה השלימה ודו"ק.

ונמצא דזהו דרגת הצדיקים הגדולים אשר כל מגמתם וכל כוונתם אינה כי אם על צער וגלות השכינה הקדושה וזהו התפילה המעולה ביותר, [וכן איתא באלשיך הקדוש על תהלים] שעיקר מעלת התפילה הוא כאשר כל מגמתו הוא בעבור כבוד השי"ת ואינו חפץ אלא לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו].

אולם מאידך גיסא ישנה תפילה בדרגה נמוכה כל כך שאין כוונתו כלל להשי"ת כי אם עבור עצמו בלבד וכל מה שמבקש ומתחנן מהשי"ת אינו כי אם כלי ואמצעי כדי שיעשה חפצו ורצונו וזה כל מה שצווח בתפילתו רק שיעשה השי"ת בעבורו וכדי שיהא לתועלת לחייו הפרטיים וזה כל כוונתו וזהו תפילה שאינה עולה לרצון לפניו יתברך ח"ו.

ובחינה זו היא בחינה של כלב רח"ל הצועקים הב הב וכדאיתא בזוהר הקדוש [תיקונים תיקון ו]: "כלהו צווחין בצלותין ביומא דכפורי ככלבים הב לבנא מזונא וסליחה וכפרה וחיי כתבנו לחיים ואינן עזי נפש ככלבים כו" ע"כ, והיינו שכל כוונתם הוא לעצמם ואף כשמבקשים סליחה ומחילה אינו אלא בעבור שינצלו מן הייסורים ואין כוונתם אלא לעצמם ורחמנא יצילנו מתפילות כאלו ח"ו.

ט

ואולם ישנו גם את דרך האמצעי והיא כמו שנתבאר שהיא שוה לכל נפש ואף האיש שאינו בדרגה גבוהה כל כך שיהא כל כוונתו רק בעבור כבוד השי"ת ומאידך אינו רוצה להיות בכלל כלבין המצווחין הב הב, הרי עצתו אמונה היא שישתף בכוונת תפילתו אף בעבור כבודו יתברך שמו ויכוין בתפילתו לאביו שבשמים ויחשוב הרי אתה אב רחום כאשר אנו בניך סובלים בגוף ובנפש הרי אף אתה כביכול סובל בסבלנו ובכל צרתנו לך צר א"כ עשה למען שמך והצילנו בעבור שלא יהא לך רבון העולמים צער מאיתנו, ועל כן עשה למען כבודך וכבוד עמך ישראל והצל אותם מכל צער ותשפיע לנו משובך הגדול בעבור נעבוד אותך מתוך הרחבה ובלא עגמת נפש כלל, ונמצא שהוא משתף את כבוד השי"ת בתפילתו ועל ידי כך מתקבלת היא התפילה באהבה וברצון.

וגם הדרך בזה היא שיהא מתפלל גם עבור חבריו וכאשר מתפלל ומשתף בתפילתו בעד חבריו הרי בזה ג"כ נמצא שאינו דורש רק את כבוד עצמו כי אם את כבוד השי"ת וצער השכינה המצטערת עם צער בני ישראל בכללות ובזה ג"כ נכלל שמתפלל בעבור כבוד השי"ת.

ואיתא בגמרא ברכות [סג]: "אמר רב הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו שנאמר והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך רבי שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך" ע"כ.

וביאר בזה המהרש"א שם וז"ל: "עיינ פירש"י ואין לשון המשתף משמע כן וי"ל ע"ד מ"ש עמו אנכי בצרה והיינו שמתפלל שיעשה למען שמו שהוא עמנו בצרה והשתא הוי ממש משתף ש"ש והיינו ממש והיה שדי בצריך וגו'. ואמר פרנסתו כפולה שנאמר וכסף תועפות וגו'. דהיינו שיש בידו כסף פרנסתו מצויה לו בכל עת בהרוחה לכל דבר לקנות לו ומ"ד פרנסתו מעופפת לו כצפור שע"י עפירתו מזונותיו מצוים לו בכל עת ומשמע להו תועפות מלשון עוף יעופף ממש וכפירש"י בחומש גם לפי פשוטו ע"ש" עכ"ל.

וחזינן מדבריו הקדושים כמו שנתבאר שראוי להאדם שיהא משתף שם שמים בתפילתו היינו שהוא מכין בעבור השי"ת שבכל צרתם לו צר ומתפלל בעבור שלא יהא צער לשכינה הקדושה המצטערת בצערם של ישראל וכמו שנתבאר שעל כל פנים הוא משתף את השי"ת בתפילתו שכוונתו ג"כ בעבור כבוד השי"ת וממילא זוכה במידה כנגד מידה שתהא פרנסתו בהרוחה כמו שהוא מתפלל בעבור כבודו יתברך שמו שלא יהא לו צער.

י

ועל כל פנים המתבאר הלכה למעשה הן בהלכות התשובה והן בענין התפילה שיהא האדם מתכוין בתשובתו לתשובה עילאה והיינו בכדי להקל מצער השכינה ויחשוב בליבו כדי להקל מהשי"ת את גודל הייסורים שכביכול סובל מעמנו ועל ידי התשובה יזכה להתקרב אליו יתברך באשר זהו מגמתו ורצונו.

וכמו כן בענין התפילה יהא כוונתו ג"כ בעבור כבוד השי"ת שיעשה למען שמו ולהציל כבודו יתברך לבל יתחלל ח"ו ועל ידי שיתרומם קרן ישראל יתרומם כבוד השי"ת וצדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו וזהו התפילה הנרצית.

והנה ענין התשובה עילאה כמו שנתבאר זהו שייך אף בשבת וזהו מחמת שהתשובה ששב האדם רק בעבור עצמו כדי להוריד ממנו הייסורים והענשים הרי היא מלאה בדאגות ועצבון רוח ואינה שייכת לשמחה כלל, ואולם כאשר האדם הולך בדרך הישרה ומכוין לתשובה עילאה ומקשר ליבו בעבור כבודו יתברך ולעשות נחת רוח לפניו הרי תשובה זו שייכת היא אף בשבת קודש ומביאה אל האדם שמחה ותענוג וכמו שנתבאר מדברי התולדות אדם דתשובה עילאה שייכת אף בשבת קודש ביותר.

ואף כאשר זוכה האדם לתשובה עילאה שהיא בעבור כבודו יתברך אזי אף שם ליבו לשוב על המצוות גם כן היינו שהוא רוצה שכל מצוותיו יהיו בשלימות ולעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו וכמו שנתבאר מדברי התולדות אדם שהתשובה על המצוות היא תשובה עילאה והיינו משום שזוהי תשובה בעבור כבודו יתברך שמו.

ובאמת יכול האדם לזכות לתשובה שלימה כזו אף ברגע אחד כי זהו יסוד כחו של איש ישראל שיכול להתקרב להשי"ת ברגע אחד ולצאת מכל הטומאות הנוראות ביותר ומיד לשוב אל השי"ת בכל ליבו ולהפך לאיש אחרי לגמרי.

וכדמצינו בגמרא עבודה זרה [יח]: "אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שעבר על כל התורה כולה כו' הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו כו' אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי" ע"כ.

והענין שבכה רבי שהרי לכאורה שמחה גדולה היא ומדוע בכה אלא שידוע שזה לעומת זה עשה אלקים וכאשר ראה רבי גודל הכח של האיש להתהפך ברגע אחד הרי כמו כן שייך להיפך ח"ו שיהא האדם נופל ברגע אחד לשאול תחתית וכמה צריך להזהר בזה שלא ליפול ועל זה בכה והתפלל.

אמנם על כל פנים מוכח בזה עד כמה גדול כח התשובה אצל איש ישראל שיכול להתהפך ברגע אחד משפל המצב בטומאה הכי גדולה ולהתהפך להיות צדיק ורבי, והנה ענין רבי הוא שבודאי כוונתו בעבור השי"ת ולא בעבור עצמו כי בלא כן לא היה נקרא בשמים בשם "רבי" וא"כ נמצא שהיתה תשובתו שלימה בעבור כבוד

השי"ת ובזה זכה להתקרב ונעשה אהוב ונחמד וידיד ונעשה לאוהב השי"ת וזהו כח תשובתם של בני ישראל בלבד וכמו שנתבאר.

וכח זה נעשה דוקא על ידי משה רעיא מהימנא שכמו שנתבאר הלך ונכנס אצל כל אחד מישראל שהרי משה רבינו ע"ה היתה עבודתו כל כולו בעבור השי"ת וכנסת ישראל ומסר כל כולו בעבור הצלת בני ישראל בכל הדורות ובמותו הכניס כח זה בכל איש ישראל שיזכו לתשובה שלימה עילאה בעבור כבוד השי"ת וכן תפילתם שתהא תפילה שלימה בעבור השי"ת וכנסת ישראל.

השי"ת יזכנו שנזכה לזה לתשובה עילאה שיהא בעבור השי"ת וכבודו השכינה וכנסת ישראל ועל כל פנים שתהא תשובתנו ותפילותינו ג"כ בעבור כבודו יתברך ובזה נזכה שיתקבלו תפילותינו ותשובותינו לרחמים ולרצון לפניו יתברך, ונזכה לגמר חתימה טובה ולשנה טובה ומבורכת ולגאולה השלימה בתיקון השלם בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com